

Més textos desconeguts de Joan Salvat-Papasseit

JORDI MARRUGAT *Universitat Autònoma de Barcelona*

La recuperació de tota l'obra no recollida en volum per Joan Salvat-Papasseit és una tasca llarga i complicada que presenta molts problemes.¹ Per això, ha estat feta progressivament per diversos estudiosos en diferents edicions cadascuna de les quals ha anat completant les mancances de les anteriors:²

1. J. VENTALLÓ, «Salvat-Papasseit, lluitador contra les injustícies socials i contra l'ocupació de Catalunya», *Xaloc*, núm. 74, novembre-desembre de 1974, p. 92-95.

2. «Dos poemes oblidats d'en Joan Salvat-Papasseit», *Oriflama*, núm. 144, setembre de 1974, p. 43.

3. J. SALVAT-PAPASSEIT, *Mots-propis i altres proses*, ed. J. M. Sobré, Barcelona: Edicions 62, 1975.

4. J. SALVAT-PAPASSEIT, «Tres poemes», ed. J. Molas, *Els Marges*, núm. 4, maig de 1975, p. 53-56.

5. J. MOLAS, «Sobre la “Cançó futura”, de Joan Salvat-Papasseit», *Els Marges*, núm. 10, maig de 1977, p. 105-107.

6. J. SALVAT-PAPASSEIT, *Humo de fàbrica*, ed. R. Salvat, Barcelona: Galba, 1977.

1. El més evident, la dificultat de consultar col·leccions completes de publicacions com *Los Miserables* o *La Justicia Social* –cosa que ja van comprovar i exposar L. ROIG en l'edició que se citarà tot seguit i J. ARÉVALO a «Algunes reflexions sobre la revista *Los Miserables* (1913-1918) i altres capçaleres republicanes d'extrema esquerra», *Assaig de Teatre. Revista de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral*, núm. 21-22-23, març-juny de 2000, p. 395-409. Però tampoc no es conserven en les biblioteques públiques col·leccions completes d'altres publicacions catalanes en les quals va participar Salvat. És, com a mínim, el cas de *Som...! Periòdic Nacionalista Radical adherit a la Unió Catalanista* –i el de *Psiquis. Publicació quinzenal il·lustrada* si, tal com sembla, va arribar més enllà del quart número.

2. A banda de les edicions facsímils de les revistes de Salvat i dels diversos epistolaris seus, el principal volum dels quals és: A.-J. SOBERANAS I LLEÓ, *Epistolari de Joan Salvat-Papasseit*, Barcelona: Edicions 62, 1984.

7. J. CREXELL, «Joan Salvat-Papasseit, col·laborador de *L'Estat Català*», *Serra d'Or*, núm. 221, 15-2-1978, p. 39-41.

8. J. SALVAT-PAPASSEIT, «Poemes dispersos», dins *Poesies completes*, ed. J. Molas, Barcelona: Ariel, 1978, 1983 i 1997 (en totes les reedicions amb els mateixos nou poemes).

9. J. VALLCORBAPLANA, «4 poemes desconeguts de Joan Salvat-Papasseit», *Quaderns Crema*, núm. 4, febrer de 1981, p. 57-61.

10. J. CREXELL, «Salvat-Papasseit amb la Irlanda revoltada», *Serra d'Or*, núm. 303, 15-12-1984, p. 67-70.

11. Lúdia ROIG (ed.), «Joan Salvat-Papasseit: textos desconeguts», *Els Marges*, núm. 46, juliol de 1992, p. 77-86.

Finalment, l'any 2006 Carme Arenas Noguera recollia alguns d'aquests i altres esforços en la seva edició: Joan Salvat-Papasseit, *Obra completa. Poesia i prosa*, Barcelona: Cercle de Lectors/Galàxia Gutenberg. És aquesta darrera recopilació la que, malgrat el seu títol, avui ens proposem completar. Tot desitjant que això no comporti el descrèdit d'aquest llibre tan útil i necessari; i amb l'esperança que algun dia es continuï completant la present aportació.

«Robert Domingo»

Sota l'epígraf «Vell i Nou», Arenas edita els textos que sota aquest mateix epígraf va recollir Sobré dels que Salvat havia publicat a la revista *Vell i nou*. Els dos investigadors assumeixen que els que estan signats «J. S. P.» són de Salvat-Papasseit i, per tant, també els recullen. Tots excepte una breu nota titulada «Robert Domingo» i publicada entre altres notes d'autoria diversa en la secció «Exposicions» a: *Vell i nou*, any III, núm. 41, 15-4-1917, p. 357. L'autoria de Salvat queda reforçada pel fet que en una altra nota de *Vell i nou* també signada «J. S. P.» (i recollida a l'edició d'Arenas, p. 392-397) es fa referència a l'exposició que es comenta en aquesta. Si, com assumeixen Sobré i Arenas, el «J. S. P.» d'aquesta darrera nota és Salvat, el que signa «Robert Domingo» també l'és. Encara amb més seguretat si tenim en compte el llenguatge viu i sensual que hi empra. I la reivindicació d'un art vitalista que hi fa. Seria la primera col·laboració de Salvat a *Vell i nou* i la seva primera crítica artística.

«Saluts i comentaris» i «Artistes i proletaris»

El maig de 1917 començaren a aparèixer col·laboracions de Salvat a la revista *Festa*, que han estat trobades gràcies a les indicacions de Jordi Castellanos –cal, doncs, agrair-li, un cop més, la seva generositat i el seu treball desinteressat pel coneixement de la història literària del país.

Es tracta d'una revista catalanista apareguda a Molins de Rei el 1913 en la línia de les típiques publicacions populars del tombant de segle que admetien col·laboracions de tots els seus lectors i es vinculaven a concursos literaris com els Jocs Florals. Ben aviat acollí habitualment les signatures d'escriptors que havien format part del Modernisme, sobretot de Prudenci Bertrana i Ambrosi Carrion. El 1916 ja tenia redacció a Barcelona i el 1917 desaparegué de la capçalera la indicació «Molins de Rei» i s'indicava en la darrera pàgina: «*Festa* es publica a Barcelona i Molins de Rei».

En el núm. 38 (10-4-1915, p. 81) s'hi pot llegir «Prosa patriòtica», un text molt primerenc de J. Millàs-Raurell, que posteriorment col·laborà en *Un enemic del Poble* (febrer de 1918), dirigí la segona etapa de *L'Instant* (1919) –en la qual Salvat publicà un article– i fou el destinatari de la «Lletra d'Itàlia» amb què s'obre *Poemes en ondes hertzianes* (1919). Poc després hi apareix «Cors de poble» (*Festa*, 40, 10-5-1915, p. 108-109), conte d'Emili Eroles, amic de Salvat i un dels principals redactors d'*Un enemic del Poble*.

L'entorn de Salvat, doncs, coneixia la revista quan el 1917 aquest hi participà per primera vegada com a conseqüència d'un context molt determinant. Els Jocs Florals de Barcelona d'aquell any havien estat especialment polèmics perquè el seu secretari, Josep M. Girona, havia dimitit i havia acusat el jurat –presidit per Víctor Català i format per Josep Franquesa i Gomis, Manuel Folch i Torres, Josep Gudiol i Lluís A. Pagès (a més, posteriorment, de Llorenç Riber en substitució de Girona)– d'actuar sota les ordres de Francesc Mateu en contra de tots aquells participants que escrivien seguint les normes ortogràfiques establertes per l'Institut d'Estudis Catalans.³ El problema havia estat plantejat no pas en termes de noucentistes contra modernistes i renaixentistes, sinó en termes de joves contra vells, essent els primers aquells que adoptaven les normes pensant en la renovació literària, la modernitat i el futur:

3. La batalla sobre els Jocs Florals per aquesta qüestió ja venia d'anys anteriors. Vegeu, per exemple: «Ens digueren fins ara: –Respecteu els Jocs Florals perquè han estat un instrument eficaç de catalanització. / Oblidem les vel·leïtats castellanitzants dels fundadors dels Jocs Florals. Oblidem la popularització de les formes poètiques castellanés realitzada pels versaires dels Jocs Florals. Oblidem la indecisió bilingüista de molts mantenidors i premiats. / Però no podrem oblidar mai la desnaturalització dels Jocs Florals, darrerament utilitzats per a propagandes desposseïdes de tot sentit de catalanitat dirigent» (sense signar [J. M. LÓPEZ-PICÓ o J. FOLGUERA], «Dietari espiritual», *La Revista*, II, núm. 16, 30-5-1916, p. 16).

En primer lloc, la tendència dominant de gairebé tots els meus companys fou la de cohibir tot el que fes olor de joventut, d'orientació nova, de depuració de forma, d'intensitat i d'originalitat. [...]

Per aquesta meva mateixa joventut, en més d'una de les sessions vaig sentir-me una mica inquieta la sang: jo m'afegurava –i dic això descartant la meua escassa vàlua– que el Jurat tenia capacitat plena i que no necessitava assessories més o menys callades. Però aquella presència del senyor Mateu en la majoria de les deliberacions!⁴

La polèmica estava servida i tots els àmbits de les lletres catalanes hi participaren: des de Víctor Català en el seu discurs presidencial,⁵ fins als noucentistes⁶ i, és clar, els membres de la revista *Festa*. Aquests assistiren a un dinar en homenatge a J. M. Girona en el qual coincidiren amb joves noucentistes com Marià Manent o J. A. Font i Cases. *Festa* donà notícia d'aquest dinar (enfocant-lo com una batalla entre vells i joves: «avui, *al revés de l'altre diumenge* [el dels Jocs Florals], el triomf és de la joventut») i reproduí el discurs –duríssim– que hi féu Girona.⁷

Salvat, malgrat la seva oposició radical i constant al Noucentisme, també estava de part dels normistes i contra els antinormistes. Per això va escriure «Saluts i comentaris» (*Festa*, 88, 30-5-1917, p. 117) com a adhesió a l'homenatge de *Festa* a J. M. Girona –probablement el text va ser llegit durant el dinar. I el signà com a «Redactor en cap d'*Un enemic del Poble*» per deixar constància que la seva revista acceptava les normes. De fet, els noucentistes lloaren l'alineament normista d'*Un enemic del Poble* en col·locar-la entre les dels «qui treballen» i no les dels «qui critiquen».⁸

4. J. M. GIRONA, «Carta abierta», *La Publicidad*, 1-5-1917, p. 10. La resposta dels mantenidors es publicà a: «De los Juegos Florales», *La Vanguardia*, 6-5-1917, p. 6-7. I, encara, J. M. Girona respongué amb una «Carta abierta a los mantenedores», *La Vanguardia*, 10-5-1917, p. 6-7.

5. V. CATALÀ, «Discurs del President», dins *Jochs Florals de Barcelona*, Barcelona: Estampa de la Renaixença, 1917, p. 25-48. Per a una breu lectura d'aquest text i la seva situació en el conjunt de l'obra de l'autora, vegeu: J. CASTELLANOS, «Víctor Català», dins M. RIQUER, A. COMAS i J. MOLAS (dir.), *Història de la literatura catalana*, vol. 8, Barcelona: Ariel, 1986, p. 579-623. Vegeu també: M. R. FONT, «Un film (3.000 metres): la resposta de Víctor Català als models noucentistes», dins E. PRAT i P. VILA, (ed.), *Actes de les primeres jornades d'estudi sobre la vida i l'obra de Caterina Albert i Paradís "Víctor Català". L'Escala, 9-11 d'abril del 1992*, L'Escala i Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Ajuntament de L'Escala, 1993, p. 203-224.

6. Vegeu, per exemple: [J. FOLGUERA], «Dietari espiritual. La degeneració dels Jocs Florals...», *La Revista*, III, núm. 40, 16-5-1917, p. 204; LA REVISTA [C. RIBA i J. FOLGUERA], «Els qui treballen i els qui critiquen», *La Revista*, IV, núm. 69, 1-8-1918, p. 269-271; J. M. LÓPEZ-PICÓ, «Discurs del President del Jurat», dins *Llibre de la Festa de la Poesia celebrada a Sitges. 1918*, Sabadell: Impremta de Joan Comas, [s. a.], p. 11-16.

7. Sense signar, «El dinar d'homenatge a En Josep M. Girona», *Festa*, núm. 88, 30-5-1917, p. 112; «Discurs d'En Josep Girona», *Festa*, núm. 88, 30-5-1917, p. 115-116.

8. En l'acabat de citar: LA REVISTA [C. RIBA i J. FOLGUERA], «Els qui treballen i els qui critiquen», p. 271.

«Saluts i comentaris», però, és un text que va molt més enllà d'aquesta qüestió. Com que la batalla de les normes s'havia plantejat com un conflicte entre joves i vells, molts d'aquests hereus dels discursos modernistes ho havien aprofitat per projectar-hi les pròpies concepcions vitalistes de la realitat. La mateixa Víctor Català, de fet, se situà al marge del «plet de vells i joves», en el lloc d'una espectadora que el veia com un «signe de vitalitat», com un dels «aspectes de la natural, la justa, la convenient lluita dels dos esperits», sense la qual es produiria la mort de Catalunya; perquè «la vida es fonamenta en el moviment, que és perpètua renovació».⁹ Des de *Festa* mateix, Ambrosi Carrion negava la possibilitat d'una lluita entre joves i vells en literatura

perquè el que es fa vell tendeix a la seva fi natural, que és la mort, i en art, quan aquest es manifesta en la seva única i definitiva accepció, no existeix la fi, l'aniquilament fatal, la desaparició, en una paraula: la Mort.

Podran envellir els motllos, les expressions formals, mes l'essència, per la seva mateixa naturalesa, persistirà sempre. Per això, ai d'aquelles manifestacions artístiques que ens semblin velles, ai d'aquells homes que les produïren, si sols ens inspiren el respecte dels cabells blancs i la tremolor senil! [...]

De tots aquests perills sols saben lliurar-se'n els qui porten en l'ànima l'etern caliu de joventut, aquells qui saberen comprendre que en art hi governa una immutable llei de renovació, eterna inquietud que vivifica immortalitzant-les les obres de llur esperit.¹⁰

Així mateix, en el dinar en homenatge a J. M. Girona, Magí Murià, parlant en nom de *Festa*, afirmà que «no tots els qui llueixen fils de plata en el cap llur, són vells; que també pot dur-se la joventut en l'ànima». I Carrion hi criticà unes paraules dites per Víctor Català en el seu discurs presidencial, malgrat que ambdós semblen compartir una visió semblant de la vida com a lluita, canvi i moviment.¹¹

Salvat, que el 1917 ja havia començat a reprendre i renovar aquests discursos vitalistes típicament modernistes, aprofità l'ocasió per enfocar la controvèrsia des d'aquesta perspectiva —ell no homenatja pas les normes de l'IEC o J. M. Girona, sinó «un gest de joventut», la revolta d'aquest darrer contra el poder establert en els

9. V. CATALÀ, «Discurs del President».

10. A. CARRION, «De vells i joves», *Festa*, núm. 86, 30-4-1917, p. 87.

11. Sense signar, «El dinar d'homenatge a En Josep M. Girona». La crítica de Carrion a Víctor Català probablement es deu al fet que, tal com revelà Girona en la seva carta a *La Vanguardia*, el jurat presidit per aquella es negà a atorgar-li el premi Fastenrath. Pel que fa a la qüestió dels joves i els vells, encara havia d'anar reapareixent a *Festa* (com en moltes altres publicacions d'aquesta època): «Joves i vells», *Festa*, núm. 89, 15-6-1917, p. 125; A. CARRION, «Altra vegada vells i joves», *Festa*, núm. 92, 30-7-1917, p. 162-163.

Jocs Florals. Així, construeix un discurs vitalista que defineix perfectament el seu pensament. Tant «Saluts i comentaris» com altres articles i poemes publicats paral·lelament a *Un enemic del Poble* (penseu en el significativament titulat: «Sóc jo, que parlo als joves»), o en «Columna vertebral: sageta de foc») o posteriors, parteixen d'una defensa de la joventut, de la vida com a evolució i lluita, retòricament molt propera a textos com el d'A. Carrion acabat de citar. Per bé que Salvat desenvolupà artísticament aquesta qüestió a partir de la confluència amb certs aspectes de l'avantguarda i de les teories de J. Torres-Garcia:¹²

Si en qualche cosa té raó en Marinetti, més que perquè ha exaltat la joventut és perquè ha fet combat a l'esperit dels vells. Perquè el món camini sense obstacle cladrà que els vells s'aprestin a obeir. Els infants, si convé.¹³

A més, però, «Saluts i comentaris» és encara una peça fonamental de l'evolució salvatiana que fins avui ens mancava. I és que associa la lluita entre joves i vells a la confrontació entre Catalunya i Castella posant en evidència que, en fer el pas a la llengua catalana, la seva obra estava assumint molt ràpidament el nacionalisme que el dugué a l'independentisme. Si als inicis de la seva trajectòria en català, en els articles «La Nacionalitat i el Socialisme» –publicats a *Sabadell Federal* el 1916–, Salvat havia renunciat al nacionalisme en nom del socialisme,¹⁴ ara sabem que ja a la primera meitat de 1917 pensava en termes nacionalistes sense renunciar a part del que havia exposat en articles anteriors. Així, la referència a Dídac Ruiz que fa a «Saluts i comentaris» és la mateixa que ja havia fet en un dels articles de «La Nacionalitat i el Socialisme».¹⁵ Semblantment, el nacionalisme català de Salvat és la catalanització del seu regeneracionisme espanyol inicial. En els articles recollits a *Humo de fàbrica* (apareguts a la premsa periòdica entre 1914 i 1916) havia escrit:

Hay pueblos que son la libertad: Francia; hay pueblos que son la seriedad y son la intuición: Inglaterra, Alemania; hay pueblos que son la verdadera

12. Vegeu-ho explicat a: J. M. BALAGUER, «La literatura catalana i l'avantguarda», dins P. GABRIEL (dir.), *Història de la cultura catalana*, vol. 8, Barcelona: Edicions 62, 1997, p. 125-150.

13. [J. SALVAT-PAPASSEIT], «Mots-propis», *Un enemic del Poble*, núm. 7, novembre de 1917, p. 1, reproduït a SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 348.

14. «Deixant de fer història, “el fet nacionalista-socialista”, com el catolicista-socialista, és una aberració. Els qui posen la pàtria damunt la Humanitat, els qui posen a un déu damunt els homes, mai seran socialistes»: «no ho és. No és compatible el Socialisme amb el nacionalisme» (J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 313 i 316).

15. Salvat havia escrit: «Aquella dictadura espiritual damunt de la Península per l'acció catalana, que senyalà fa temps en Dídac Ruiz, no és pas una ficció. Però cal saber si els directors polítics són així lliberals com ho és el poble», SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 314.

democracia: el Estado federal de la gran Unión; hay pueblos que sólo son una afrenta, que sólo son un pecado, que sólo son un estorbo: España.¹⁶

O bé, dirigint-se a la joventut (a la qual ja definia com a «resurgir eterno»):¹⁷

Los jóvenes de España sois un hato de eunucos y de imbéciles, un hato de cobardes. Hay que hablaros así para que reaccionéis. [...]

Yo os incito otra vez: si seguís masturbándoos, no podréis engendrar; si seguís acoplándoos en casas de burdel, seguiréis degradados, sifilíticos; si continuáis bailando, será vuestra cabeza la que así rodará hacia el precipicio; si no queréis dejar de ir a los toros, ni dejar de chafar la guitarra, y patear los libros como venís haciendo hasta el presente; si no queréis cambiar de pensar y de vida, caminaréis malditos al desastre.¹⁸

Ara, el maig de 1917, Salvat va canviant la perspectiva: veia Catalunya separada d'Espanya, oposada a Castella. De manera que si els joves denunciats a «Juventudes canallas» eren tots els d'Espanya (Catalunya inclosa), a «Saluts i comentaris» els joves «dedicats a les pornografies» són ja només els espanyols. Els joves catalans, en canvi, «són dedicats a combatre i a lluitar».¹⁹ És prou sabut que aquest procés desembocà en l'independentisme: tant *Un enemigo del Poble* com l'epistolari salvatià dels anys 1919-1920 proven la radicalització progressiva d'aquesta via; el 1920, reprenent idees ja presents en aquest article de 1917, Salvat retratava els catalans «separats com estem amb la resta d'Espanya per la nostra cultura superior i cremant»;²⁰ i del 1921 data el projecte independentista *Proa*, al qual seguiren els poemes de *Les conspiracions* (1922), alguns de *La gesta dels estels* (1922), les col·laboracions a *L'Estat Català* (1922-1923) i el pròleg a *La Batalla*, de D. Cardona (1923).²¹

16. «La nueva aurora», J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 820-822. Pel que fa al regeneracionisme salvatià: J. MOLAS, «Salvat-Papasseit i el Regeneracionisme», dins *Lectures crítiques*, Barcelona: Edicions 62, 1975, p. 100-104.

17. «Al resurgir», J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 736.

18. «Juventudes canallas», J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 710-711.

19. No obstant això, l'editorial del núm. 3 (juny de 1917) d'*Un enemigo del Poble*, «Manca de joventut», torna a treure exactament aquest tema —«el problema dels joves i dels vells»— perquè acaba d'aparèixer en el context dels Jocs Florals de 1917, però sembla pensar-lo en termes d'Espanya com a nació. Una oscil·lació gens estranya d'un pensament en procés.

20. «Contra els poetes amb minúscula», dins J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 411.

21. Per a una exposició breu i magistral de l'evolució ideològica de Salvat, vegeu: J. M. BALAGUER, «Avantguardes literàries i actituds polítiques», dins J. TERMES i altres, *Catalanisme: història, política i cultura*, Barcelona: L'Avenç, 1986, p. 147-164. Pel que fa a l'independentisme de Salvat: J. BILBENY, *L'independentisme d'en Joan Salvat-Papasseit*, Barcelona: Sirus, 1991.

***

Després d'aquest primer article publicat a *Festa*, Salvat hi donà a conèixer quatre articles breus sota el títol d'«Espurnes».²² Els tres primers són la reproducció de tres articles que sota el mateix títol genèric Salvat havia publicat el 1916 a *Sabadell Federal*.²³ Hi introdueix lleus modificacions, una de les quals, però, és molt significativa. Si el 1916 Salvat estava afiliat a les Joventuts Socialistes de Barcelona, el 1917 el seu desengany amb els partits socialistes l'havia dut a abandonar-les i crear *Un enemic del Poble*.²⁴ Doncs bé, la primera de les «Espurnes» de 1916 acabava amb la frase: «Perquè això no sigui breguem els socialistes», que, és clar, desapareix de la reedició del text feta el 1917 a *Festa*. I ja el 1918 escrivia a *Humo de fàbrica*: «Todos los socialistas, hoy por hoy, son pobres de cabeza».²⁵

La quarta i darrera de les «Espurnes» publicades a *Festa* és la primera edició del que serà l'aforisme «CIII» de «Mots-propis».²⁶

***

Finalment, Salvat publicà a *Festa* un segon article desconegut fins avui: «Artistes i proletaris», *Festa*, núm. 93 (30-8-1917), p. 173. Prova que, malgrat el seu desengany dels partits socialistes, Salvat continuava assumint moltes de les tesis marxistes i que això l'oposava radicalment al Noucentisme. Ell era partidari de la proximitat de l'artista —«obrer creador», l'anomena— amb la classe obrera i, en canvi, veia que els noucentistes havien pactat amb la burgesia. No trigà a tirar-los-ho en cara amb els articles titulats «L'acció intervencionista del proletariat», que retrobarem tot seguit. Juntament amb aquests, «Artistes i proletaris» mostra fins a quin punt l'opció intel·lectual, política i estètica de Salvat és fruit d'una reflexió conscient i d'un profundíssim coneixement del seu moment històric —tant de la situació social real com de les opcions artístiques i polítiques que generà.

L'article de *Festa*, a més, acaba concretant molt la seva proposta teòrica: allò que cal fer per acostar art i proletariat no és pas, com proposa el Noucentisme,

22. En els números 91 (15-7-1917), p. 148; 94 (15-9-1917), p. 190; 95 (30-9-1917), p. 194; i 96 (15-10-1917), p. 206.

23. «Espurnes», dins J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 320-321.

24. El mateix Salvat exposà aquesta evolució seva en la nota inicial a la reedició dins d'*Humo de fàbrica* de l'article de 1914 «Germania socialista» (J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 763-764).

25. J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 764.

26. Publicat com a tal a *Un enemic del Poble*, núm. 17, març de 1919, p. 2; i reproduït a J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 357.

fundar «unes escoles populars més o menys acadèmiques», sinó seguir el model pedagògic de Torres-Garcia,²⁷ és a dir, que siguin els mateixos artistes els qui ensenyin directament als obrers. Per tal que es coneguin mútuament i comparteixin les seves respectives lluites. En lloc d'haver de «passar-se-les sols».

«Barradas, pintor vibracionista»

Paral·lelament a *Un enemic del Poble*, alguns col·laboradors d'aquesta revista feren aparèixer *Psiquis. Publicació quinzenal il·lustrada*. En sortiren almenys quatre números entre febrer i març de 1918. Es tracta d'una publicació cabdal per comprendre el poema «Bodegom» (de *Poemes en ondes hertzianes*), ja que a més de ser-hi publicat per primera vegada (en el núm. 2, 28-2-1918, p. 4), ho fou al mateix número que un text d'Emili Eroles que s'hi relaciona molt explícitament («Tic tac», p. 1-2).²⁸ A més, Salvat també hi publicà una crítica sobre Barradas (en el núm. 4, 31-3-1918, p. 4) que es reedita avui per primera vegada.

No cal dir que es tracta d'un text important, ja que el vibracionisme de Barradas exercí una influència directa sobre els poemes de Salvat titulats «Vibracions» (inclosos a *L'irradiador del Port i les gavines*)²⁹ i, fins ara, tan sols es coneixia un text de Salvat sobre Barradas i el vibracionisme, però molt més tardà (de 1921) i publicat en espanyol.³⁰ A més, el comentari genèric que s'hi fa sobre els retrats de Barradas és també un perfecte comentari del retrat de Salvat que, fet per Barradas, il·lustrà *Poemes en ondes hertzianes*.³¹

«L'acció intervencionista del proletariat»

L'any 1919, Salvat publicà una sèrie de tres articles diferents, però de concepció unitària, tal com indica el fet que tots duguin el títol «L'acció intervencionista del proletariat» i que el segon faci referència al primer, i el tercer, als dos anteriors. Són:

27. Vegeu-ne una breu exposició a: P. GARCIA-SEDAS, *Joaquim Torres-Garcia i Rafael Barradas. Un diàleg escrit: 1918-1928*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, p. 34-35.

28. L'únic estudiós que ha tingut en compte la participació de Salvat en aquesta revista ha estat J. M. BALAGUER que, a «La literatura catalana i l'avantguarda» (p. 149), ja ha explicat la relació que mantenen «Bodegom» i «Tic tac».

29. Vegeu un comentari d'aquesta qüestió a: J. MAS LÓPEZ, *Josep Maria Junoy i Joan Salvat-Papasseit: dues aproximacions a l'haiku*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, p. 189-234; i J. AULET, «Estudi preliminar», dins J. SALVAT-PAPASSEIT, *L'irradiador del port i les gavines*, Barcelona: Edicions 62, 2005, p. 7-34.

30. Reproduït a J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 871-873.

31. Reproduït a J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 37.

1. «L'acció intervencionista del proletariat», *L'Instant*, any II, núm. 2, 31-8-1919, p. 12-14. Dividit en les seccions «Unes paraules» i «El privilegi dels intel·lectuals».

2. «L'acció intervencionista del proletariat», *La Revista*, vol. V, núm. 98, 16-10-1919, p. 309-311. Forma tot la secció titulada «Sindicalisme».

3. «L'acció intervencionista del proletariat», *Messidor*, núm. 20-21, agost-setembre-octubre de 1919, p. 344-346. Forma tot la secció titulada «Sindicalisme i neomaltusianisme».

La referència dels dos primers articles era coneguda,³² però el fet que compartissin títol ha acabat fent creure que es tractava d'un mateix article. És el que assumiren Lídia Roig,³³ Ferran Aisa i Remei Morros,³⁴ i, finalment, Arenas, tant en el pròleg d'*Obra completa* (p. 15) com en la nota que en aquest mateix volum acompanya l'edició de l'article publicat a *L'Instant* (p. 1019).³⁵ Tanmateix, no és així. Es tracta de dos articles diferents, completats, a més, per un tercer totalment desconegut –almenys no s'hi fa referència en cap estudi sobre Salvat.

L'article de *L'Instant* ha estat reeditat en l'edició facsímil d'aquesta revista (1977), en *Joan Salvat-Papasseit, l'home entusiasta* (p. 273-278) i en el volum d'Arenas (p. 360-367). En canvi, els altres dos no s'han reeditat mai fins avui. Per això els recuperem, oferint així l'oportunitat de completar la lectura de tota la sèrie i, és clar, de tot el volum d'*Obra completa* de Salvat.

Els tres articles són una resposta a la situació social especialment conflictiva viscuda el 1919 a Barcelona –any de la vaga de la Canadenca. Salvat en fa una anàlisi lligada a tesis marxistes. Acusa l'Estat burgès de mantenir el monopoli de la violència

32. L'article de *La Revista* ja havia estat citat per Tomàs Garcés a *Sobre Salvat-Papasseit i altres escrits* (1972) (vegeu-ho a: T. GARCÉS, *Prosa completa, II*, Barcelona: Columna, 1991, p. 193). Sobré ja advertia en la seva edició *Mots-propis i altres proses* que, entre altres textos, li havia «calgut prescindir d'un article sencer –“L'acció intervencionista del proletariat”–» (p. 6). Poc després, Soberanas editava una carta en què Salvat parla d'aquest article i l'annotava indicant que el seu títol correspon a dos articles diferents (A. J. SOBERANAS, *Epistolari de Joan Salvat-Papasseit*, p. 47-48). La cronologia que ha acompanyat en diverses reimpressions l'edició de J. Molas de les *Poesies completes* de Salvat a l'editorial Ariel, també indica que l'octubre de 1919 «surt “L'acció intervencionista del proletariat”, a *La Revista*». MOLAS mateix (a «Els moviments d'avantguarda: Joan Salvat-Papasseit», dins M. RIQUER, A. COMES, i J. MOLAS (dir.), *Història de la literatura catalana*, vol. 9, Barcelona: Ariel, 1988, p. 346 i 348) dona la referència tant d'aquest article de *La Revista* com del de *L'Instant* que du el mateix títol –sense, però, aclarir si són el mateix o si en són dos. I J. GAVALDÀ, a “*L'irradiador del Port i les gaviñes*”, de *Joan Salvat-Papasseit*, Barcelona: Empúries, 1987, p. 87, cita els dos articles i en dona les referències.

33. L. ROIG, *L'obra en prosa de J. Salvat-Papasseit: del regeneracionisme a l'avantguarda*, tesina de llicenciatura inèdita, Universitat de Barcelona, 1990, p. 247-248.

34. F. AISA i R. MORROS, *Joan Salvat-Papasseit, l'home entusiasta*, Barcelona: Virus, 2002, p. 138 i 278.

35. D'altra banda, quan Arenas anota la carta que Soberanas havia anotat correctament indicant que «L'acció intervencionista del proletariat» era el títol de dos articles diferents, escriu que l'article de *L'Instant* és una «versió» del de *La Revista* amb «algunes variants, tot i que amb el mateix títol» (J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 1042). Per bé que no registra aquestes «variants» en la nota a l'article que edita; aquesta nota, com s'acaba d'apuntar, afirma que és el mateix que el de *La Revista*.

—mentre titlla d'«il·legal» la violència exercida en nom de la justícia social—³⁶ i demana la redistribució de la riquesa de l'Estat amb intervenció directa dels obrers.³⁷ Seguint aquesta línia, acusa els intel·lectuals d'haver contribuït a construir la situació injusta actual perquè «han ajudat les opressions polítiques, també les sedicions, a favor d'una casta per tal que manés».³⁸ Per tant, els demana —com hem vist que ja havia fet a «Saluts i comentaris»— que exerceixin el paper contrari: que es posin al costat de la classe obrera —encara que aquesta, amb raó, els rebutgi— i deixin de constituir-se en casta especial, perquè seran necessaris quan s'instauri la dictadura del proletariat.³⁹ Si els intel·lectuals superen les seves pors, es posen moralment al costat de la justícia social i assumeixen la nova posició que aquesta anàlisi marxista de la societat els atorga, afirma Salvat, podran exercir un paper messiànic hereu d'aquell que els havia atorgat el Modernisme. Perquè «sols dels intel·lectuals depèn, quan això sigui, la salvació del món. Per a canviar el món, però, només els obrers basten».⁴⁰

Un dels problemes que, segons Salvat, han de resoldre els intel·lectuals és la seva por al sindicalisme i al socialisme, deguda al desconeixement que tenen d'aquests.⁴¹ Per això, el segon article de la sèrie tracta el sindicalisme. I, gairebé com un cop d'Estat, ho fa des de *La Revista*, la plataforma emblemàtica de la intel·lectualitat catalana que havia pactat amb la burgesia, és a dir, d'aquells que, des del punt de vista salvatià, continuaven ajudant «les opressions polítiques» però havien de posar-se al costat de la classe obrera.⁴² De fet, *La Revista* no publicà el text en qualitat d'article d'un redactor o col·laborador, sinó com a resposta a una enquesta sobre la qüestió social i precedit d'aquest preàmbul distanciadador:

Amb motiu de l'ampla enquesta oberta per *La Revista* sobre aspectes diversos de la qüestió social, són abundoses les lletres que anem rebent comentant la posició teòrica en què es col·loca cada un dels articulistes que ha col·laborat en la tasca.

36. Vegeu l'article de *L'Instant* dins J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 360-362.

37. *Ibidem*, p. 362.

38. *Ibidem*, p. 363.

39. *Ibidem*, p. 364-366.

40. *Ibidem*, p. 367.

41. *Ibidem*, p. 366.

42. Per això Salvat, malgrat tenir-hi amics, no s'integrà mai en el projecte noucentista. Ho prova que el criticqués des dels inicis de la seva obra en català —ja ho hem vist— fins a «Una generació sense esperit» (J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 379-381), el seu darrer article conegut (de 1923), que fou una càrrega sense miraments contra el Noucentisme, inclosa *La Revista*. D'altra banda, també en el seu epistolari havia escrit: «La meua opinió respecte [a] l'enquesta de *La Revista* ja la sap d'avancada. Són nois que no buenen vi, ni fumen, ni... pleguem!, que no hi entenc. Aquesta declaració encara podrà satisfer més d'un. / [...] Entrant a *La Revista* ja se sap. Els passa el mateix que a certs revolucionaris que van a Palau: troben el rei simpàtic. I tan difícil que era, segons deien. No seran cam ni peix» (carta de Salvat a J. M. Rovira i Artigas, 8-5-1922, J. SALVAT-PAPASSEIT, *Obra completa. Poesia i prosa*, p. 555-556).

La Revista es veu impossibilitada de recollir i discutir aquesta vibració que ha creat tot ço que ha vist llum en les seves pàgines. No ha d'oblidar-se que es tracta solament d'una enquesta, en la qual –sens debat contradictori– cadascú diu la seva paraula.

I a la vegada, això comporta una darrera conseqüència. I és: que el fet d'ésser recollides les opinions d'altri, col·loca *La Revista* en un camp neutral, no posant-se al costat de ningú, sinó limitant-se a oferir una tribuna pública, perquè creu que les idees –siguin quines siguin– han de trobar sempre un ample estatge.

En efecte, altres articles sobre aquesta qüestió relacionats amb els fets de 1919 –ço és, amb el dret de vaga, el sindicalisme i la distribució de riquesa– aparegueren en diversos números de la publicació⁴³ fins arribar a una «Conclusió de l'enquesta sobre els problemes socials», en la qual Josep M. Pi i Suñer plantejava la unitat nacionalista com a via de resolució de l'oposició entre burgesia i proletariat.⁴⁴

La resposta de Salvat, doncs, era fruit d'una confluència d'interessos propis amb interessos de *La Revista*. Com indica el subtítol, s'hi justifica històricament l'existència dels sindicats. Però, a més, seguint el tema de l'article anterior, s'hi alligona els noucentistes des de la seva publicació sobre el paper social que haurien de tenir l'intel·lectual, el poeta i l'artista: senzillament, el d'un productor més, al costat de l'obrer o el pagès. Lliçó que Salvat dóna cedint la veu a l'obrer –mitjançant llargues citacions– en una revista que generalment havia tendit a donar veu al burgès. Així mateix, recuperant una idea típicament socialista que ja havia sortit repetidament a *Humo de fàbrica*, Salvat associa cristianisme i comunisme oposant-se de nou a uns intel·lectuals que havien associat cristianisme i catolicisme convertint-ho en arma burgesa de repressió.

Finalment, el tercer i últim article de la sèrie continua tractant la qüestió obrera i sindicalista tot exposant i defensant l'actualització socialista de les teories demogràfiques de Thomas Robert Malthus. Es publicà en una revista més propícia a les idees que defensava: *Messidor*, dirigida per Paul M. Turull i creada amb l'objectiu de col·laborar a construir l'Europa de postguerra. Declarada hereva de

43. Vegeu (a banda dels constants comentaris de R. Rucabado, més com a redactor de *La Revista* que com a enquestat) M. REVENTÓS, «Reflexions de política social», *La Revista*, V, núm. 89, 1-6-1919, p. 143-145; M. ROSSELL, «La tesi racial enfront del sindicalisme i el socialisme», *La Revista*, V, núm. 90, 16-6-1919, p. 157-159, i V, núm. 91, 1-7-1919, p. 183-185; M. SERRA, «La dictadura del proletariat», *La Revista*, V, núm. 92, 16-7-1919, p. 198-199; N. COROMINAS, «Sobre algunes conseqüències dels sindicats i les vagues», *La Revista*, V, núm. 94, 16-8-1919, p. 234-236; P. LLOBERA, «L'ètica social en els conflictes del treball», *La Revista*, V, núm. 98, 16-10-1919, p. 311-312; F. CULÍ, «El mal ve de lluny», *La Revista*, VI, núm. 103-106, 1/16-1/2-1920, p. 5-6; M. ALCÀNTARA, «L'objectivació política del sindicalisme», *La Revista*, VI, núm. 103-106, 1/16-1/2-1920, p. 6-10.

44. *La Revista*, VI, núm. 107, 1-3-1920, p. 31-32.

Maragall,⁴⁵ hi participaren ex-modernistes com Alfons Maseras, Cebrià Montoliu o Joan Pérez-Jorba, que la situaren en l'ambient de represa de certs aspectes del Modernisme i d'interès per l'avantguarda en què es movia Salvat.

Aquesta sèrie de tres articles és la darrera anàlisi completament marxista de la qüestió social que li coneixem a Salvat. Els seus esforços intel·lectuals se centraren, a partir d'aquell any, en la creació literària i, com hem vist, en la defensa de l'independentisme. No obstant això, el fet que, com ja ha quedat apuntat, es mantingués sempre molt crític amb el Noucentisme i el seu model d'intel·lectual, i que en ple 1919 dediqués tants esforços a la defensa del proletariat, permet deduir que en els cinc anys de vida que li quedaven no abandonà pas la base marxista del seu pensament social.

Altres buits en l'*Obra completa* de Salvat-Papasseit

Amb l'objectiu últim d'assolir unes veritables obres completes de Salvat, també cal indicar que el volum d'Arenas ni recull ni discuteix l'autoria d'uns poemes anònims apareguts a *L'Estat Català*, atribuïts a Salvat i editats per Joan Crexell.⁴⁶ Quan, en favor de Crexell, cal dir que sí, que almenys un d'aquells poemes anònims és de Salvat –ja que es tracta de la «Cançó futura» prèviament apareguda en prosa a *Proa* i recollida per Arenas (p. 302)–⁴⁷ i que, per tant, altres també poden ser-ho –com ja deduïa el mateix Crexell en trobar que alguns poemes anònims de *L'Estat Català* pertanyen a *La gesta dels estels* i *Les conspiracions*.⁴⁸

Així mateix, Crexell recuperà dos articles de Salvat apareguts a *El Dia*, de Terrassa,⁴⁹ i, posteriorment, a *Proa* –els titulats «Coses ni començades ni acabades»

45. Pretenia, deia, lluitar dins la península per assolir «l'ideal federatiu de l'Iberisme que inspirà el poeta Maragall», T.[URULL], «Orientació», *Messidor*, núm. 1, 1-1-1918, p. 1.

46. Vegeu J. CREXELL, «Joan Salvat-Papasseit, col·laborador de *L'Estat Català*».

47. La transcripció en vers d'aquest poema aparegut en prosa a *Proa*, doncs, es deu segurament al mateix Salvat i no es tracta d'una transcripció *post mortem* feta per altri en les revistes *Ressorgiment* i *Som*. És el que havia afirmat Molas («Sobre la "Cançó futura", de Joan Salvat-Papasseit») que, en conseqüència, decidí editar el poema a partir de l'original en prosa de *Proa* i donant-li una versificació diferent a la de *Ressorgiment* i *Som*.

Per la seva banda, Arenas, en la bibliografia que acompanya la seva edició de l'obra completa de Salvat, cita l'article de Crexell en què es reproduïx la «Cançó futura» en vers apareguda a *L'Estat Català* (al núm. 9, 15-3-1923, p. 5, titulada «Cançó») en vida de Salvat; però, estranyament, quan anota la seva edició d'aquest text (p. 1014-1015) afirma que aparegué «per primera vegada en vers a *Ressorgiment*, any X, núm. 106 (1925)». De manera que, en lloc d'editar una versificació que hauria fet o vist el mateix Salvat (la de *L'Estat Català*), decideix editar-ne la versificació feta per... Joaquim Molas!

48. De fet, la majoria de textos publicats en aquesta revista ho són sense signar, però la implicació de Salvat hi és total i fora de dubte –per això es fa tan estrany que es continuï editant la «Cançó futura» versificada per Molas i no la d'aquesta revista. Ultra els poemes que edita Crexell, fins i tot la darrera estrofa de la «Divisa» que obre *La gesta dels estels* hi fou emprada com a lema d'un editorial titulat «Som revolucionaris» (*L'Estat Català*, núm. 7, 15-2-1923, p. 1-2), que, com tants altres textos d'aquesta publicació, critica molt durament el projecte noucentista.

49. J. CREXELL, «Salvat-Papasseit amb la Irlanda revoltada».

i «La ferida al costat». Arenas (p. 368-371) els recull d'aquesta segona edició a *Proa* sense constatar en les notes que els acompanyen que havien aparegut prèviament a *El Dia*.⁵⁰

També cal tenir present que el volum editat per Arenas és d'una qualitat material excepcional i que, en correspondència amb això, recull les il·lustracions que originalment acompanyaren els *Poemes en ondes hertzianes* i *El poema de La rosa als llavis*. És d'agrair. Però, malauradament, no s'hi reproduceix la coberta de la primera edició de *L'irradiador del Port i les gavines*, que ha estat considerada gairebé com un poema més de Salvat.⁵¹

I encara cal fer-hi, com a mínim, un afegitó més: en la secció en què Arenas edita l'epistolari de Salvat hi falten les quatre cartes que aquest envià a Torres-Garcia i que P. Garcia-Sedas edità a *Joaquim Torres-Garcia. Epistolari català: 1909-1936* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997). No són pas poca cosa —especialment la del 19 de juliol de 1918.

Finalment, Arenas indica en les seves notes l'origen de molts dels poemes aplegats per Salvat en els seus reculls, però en desconeix molts d'altres.⁵² I és que, si encara som lluny de tenir les obres completes de Salvat, som molt més lluny de tenir l'edició crítica de la seva poesia que, en alguns casos, ens ensenyaria moltes coses.⁵³ Però aquesta ja és una altra història.

criteris d'edició

Han estat corregits, d'acord amb la normativa vigent, els errors ortogràfics («séus» per «seus»), «selvatge» per «salvatge», «l'inquietut» per «la inquietud», etc.), lèxics

50. Primera edició que conté dades molt significatives que desapareixen en la versió de *Proa* i, per tant, en l'*Obra completa* de Salvat: «Coses ni començades ni acabades» hi és dedicat «a Daniel Cardona» (el personatge més influent en l'independentisme de Salvat), signat i datat a «Sant Just Desvern, avui, setembre de 1920»; per la seva banda, «La ferida al costat» s'hi publica, també, signat «J. Salvat-Papasseit» i indicant que es tracta d'un «Treball llegit en la vetllada del diumenge passat, en l'Associació Nacionalista en honor d'Irlanda».

51. Vegeu: J. GAVALDÀ, «*L'irradiador del Port i les gavines*», de Joan Salvat-Papasseit, Barcelona: Empúries, 1987, p. 17-19; J. AULET, «Estudi preliminar», p. 18-21; H. ALONSO i J.R. VENY-MESQUIDA, «Explicar l'avantguarda a través dels textos de creació: *L'irradiador del port i les gavines*, de Joan Salvat-Papasseit», dins J. R. VENY-MESQUIDA, J. MALÉ i A. BADIA (ed.), *Lectures de literatura catalana contemporània. Noves aproximacions*, Lleida: Pagès i Aula Màrius Torres, 2009, p. 49-75.

52. Així, per exemple, a *Vila-Nova* (núm. 7, 1-2-1918, p. 2), s'hi publica una versió preliminar del poema «Passeig», amb variants respecte de la que acaba publicant-se a *Poemes en ondes hertzianes* i *L'Instant* (núm. 4-5, octubre-novembre de 1918, p. 5). Poc després també s'hi publica per segon cop «Bodegom» (*Vila-Nova*, núm. 12, segona quinzena d'abril de 1918, p. 3), que ja havia aparegut a *Psiquis*, núm. 2, 28-2-1918, p. 4.

53. Vegeu, per exemple, tot el que ens ensenya la primera versió de «Passeig» respecte de les següents a: J. MARRUGAT, «Joaquim Folguera i J. V. Foix. Dos poetes al servei d'un projecte literari i polític (1915-1931)», *Estudis Romànics*, XXXI, 2009, p. 219-260.

(«malthusians» per «maltusians», «neo-malthusianisme» per «neomaltusianisme», «feude» per «feu», «acertà» per «encertà», «Tesalonicences» per «Tessalonicencs», «les pràctiques més nobles anticoncepcionals» per «les pràctiques anticonceptives més nobles», etc.), gramaticals («vindrà en recordar-se» per «es recordarà», «vindran en governar-se» per «es governaran», etc.), sintàctics («un èxit com ha obtingut arreu» per «un èxit com el que ha obtingut arreu», «no hi té res que veure» per «no hi té res a veure», etc.) i de puntuació. Tanmateix, no s'ha canviat res quan això implicava rescriure les frases modificant-ne el sentit o perdent algun matís respecte de l'original (vegeu, com a exemple, la sintaxi de la frase començada per un guió en el primer paràgraf del subapartat titulat «Sindicalisme»; o bé, l'expressió «i així i tot» volent dir «i així també» i alhora «fins i tot», no pas «tot i això»). Per la resta, no s'hi ha afegit ni tret res: els títols i les signatures corresponen als originals –encara que en tres casos «Papaseit» hi estigui escrit amb una sola essa– i totes les notes al peu –inclosa la manera no sistemàtica de donar les referències– són de Salvat.

Robert Domingo

D'en Robert Domingo, el millor dels pintors de les curses de braus, en volem dir quelcom. Ens demostra de nou, ara en les nostres sales, els seus apunts nerviosos, de voluptuositat de la festa salvatge, de llum i de color; on diríeu que viu, fins en les multituds que pinta en els seus *gouaches*, un sentiment estètic. Ell pinta el moviment. Sang, sorra, or, propra, vi. Tot com flors de luxúria, clavells d'Andalusia i manoles turgents, de fantasia fol·la. Després la plebs caiguda i embrutida, però amb cert sentiment, que només es comprèn en la seva obra.

El pinzell d'en Domingo sembla la inquietud. És la inquietud mateixa. Pobles de mala mort de Castella es veuen retratats en ses vacades; damunt la pobra bèstia tots els minyons amb capes, vestits de coloraines i fugint esverats. Aquest mateix apunt de Tórtola Valencia, la genial ballarina, és tot ple d'energia i de delicadesa, tot a un temps. I ell obté ben seguit el que es proposa.

Ha exposat a París, a Nova York, a Londres. Exposa a Barcelona per primera vegada, i li augurem un èxit com el que ha obtingut arreu. Té grapa i energia, dues condicions bones per triomfar.

J. S. P.

Saluts i comentaris

Dos joves, de rostre espiritual i front de pensador –vaig creure endevinar en ells dos poetes– vingueren a parlar-me d'aquest just homenatge a en Girona. De la delicadesa d'haver pensat en mi entre els que bo l'admiren, jo en serviré record. I en la meva adhesió, vull dir quelcom dels joves i dels vells, o de ço que ha sigut ara motiu de brega entre nosaltres: penso que de l'esclat de la baralla haguda, en sortirem guanyant. Vol dir que els joves lluiten i que els vells, adaptats per dissort a les coses a la faisó d'Espanya, se senten fracassats i espeterneguen. Aquella *dictadura espiritual de Catalunya* de què havia parlat en Dídac Ruiz, són incapacitats per exercir-la aquells qui ja no fiten l'esguard en les alçàries i en caminar de pressa o al galop. Per què, doncs, li diríem a la xorca Castella que estem per son damunt? Castella no és un poble que camini a l'uníson amb els altres pobles, com Catalunya ho fa, i encara que dominadora, Castella és dominada. I com podria ésser, si no s'endevinés entre nosaltres una joventut forta i profitosa, fins a mort enemiga de tota cosa vella i antiquada? Ara mateix, aquí, no festegem potser la manifestació d'aquesta dictadura i aquest lliberament? Quan el que mana cau, el que és manat s'aixeca: mentre Espanya es mor Catalunya reviu. També així els vells se'n van i els joves prenen plaça. Els joves de l'Espanya ara són dedicats a les pornografies i a les *novelas cortas* i per això manen els vells. Els joves catalans ara són dedicats a combatre i lluitar contra tot arcaisme i manca de cultura; per això cauen els vells que no esguarden enllà.

*

* *

En aquest homenatge a un gest de joventut d'aquest noble poeta que es diu Josep Girona, jo, l'etern insurgent a totes les vellúries, hi faig acatament.

Per molts anys, brau amic! També als companys de FESTA, per molts anys!

J. Salvat Papaseit

Redactor en cap d'*Un enemic del Poble*

Artistes i proletaris

És endebades tot quant es parli de sentiment artístic entre el poble. Els estaments humils no estan preocupats ni poden preocupar-se d'aquests refinaments dels esperits selectes. Mentre el Socialisme –concepte materialista de la Història– diu que no existirà cap llibertat en tant que subsisteixi l'esclavatge econòmic, i això és una veritat sense volta de full, els obrers ho demostren preferint un esbarjo (o una il·lusió d'esbarjo) a una preocupació espiritual. I a fe que és convenient per als artistes la col·laboració dels estaments humils. Les classes elevades –diguem-ho com ho diuen periodistes de saló– tampoc són tan intel·ligents com caldria. Els obrers ni assisteixen a les exposicions, perquè la llur penúria no els permet resoldre els mils i mils problemes d'una nova tendència entre els artistes. Però les classes riques no es rodegen d'artistes per manca de cultura, per manca de desig de distinció. Els rics solen ser pobres, moralment, i d'aquí el gros perill en què tota obra d'art se troba quan el poble és en revolta, car en l'únic mitjà de defensa social amb què aquest compta no respecta pas res que s'oposi al camí per a reivindicar-se.

Aquest perill augmenta cada dia que passa: a Espanya treballar no vol dir pas menjar, i els obrers només parlen d'aquest mitjà violent. Ni a l'Estat, ni als burgesos, ni als mateixos artistes res no han d'agrair, per tal que no han posat a l'abast d'ells una bona manera d'estimar les grans obres. N'hi haurà prou que en un temple es conservi el vestigi d'una opressió passada per a què tot el poble prescindeixi del culte a la bellesa. I és que, en bona manera, tothom estima poc ço que costa més dany que fruïció. Com si l'Herrera sols hagués fet l'Escorial, com si els obscurs obrers, als quals es restringeixen els permisos per veure l'interior d'aquesta meravella, no hi tinguessin també sa representació entre el colós esforç de l'arquitecte immens. I després ve el parlar de les turbes salvatges i embrutides...

Res s'ha fet aquí a Espanya per a facilitar una cultura artística als obrers. I aquests, en un ambient de pobresa de cap, s'han format un concepte lamentable de l'art i dels artistes: de l'art que és cosa inútil, dels artistes que són un ramat de vagarros i ganduls.

Aquesta desamor entre obrers productors i obrers creadors, proletaris i artistes, que diríem, ens pot portar molt lluny en males conseqüències. El Partenó es féu mercès als artesans tant com mercès a Fídies, i no és cas de restar bons elements. L'art acostuma a ser patrimoni d'uns quants, certament massa pocs, que, comprenent-lo, el viuen; però això no vol dir que forçosament hagi d'ésser així, patrimoni d'uns quants. Per tal com és sentiment universal, tampoc pot tenir límits en les intel·ligències, i bé podríem dir que han sortit més artistes d'entre el poble que de l'aristocràcia. El que cal per guarir-se d'aquests mals de què parlem, és orientar bé les masses productores envers les Belles Arts, i això no es soluciona creant unes escoles populars més o menys acadèmiques, com s'ha arribat a creure,

on la tasca enutjosa d'aprendre el clarobscur mata el formós delit de veure l'harmonia de les línies.

Fóra bo que els que pinten i esculpeixen fossin alhora apòstols, que no fossin pintors i escultors solament. Aquesta és una feina fatigosa que sols un fort amor per les llurs obres faria que els artistes la portessin a terme, mes l'art hi guanyaria de bon tros. Aquest cas s'ha produït a Catalunya per aquest home gran, cada dia més jove, que es diu Torres-Garcia. Però a en Torres-Garcia no l'ha seguit ningú del seu ofici. I mentre passi així, els obrers viuran sempre lluny de tenir el deure d'admirar els artistes i àdhuc l'art mateix. Perquè en les seves lluites també es veuen forçats a passar-se-les sols...

J. Salvat Papaseit

Barradas, pintor vibracionista

Amb un punt d'albir completament nou i oposat a totes les manifestacions plàstiques conegudes fins ara, en Barradas, artista americà, es presenta ell mateix amb aquestes paraules de Ferreira, filòsof paisà seu: «El que me contrarie me complementa». En dir això, vol dir que no es fa il·lusions sobre l'acceptació de la seva obra; vol dir, així mateix, que ell és tan convençut del que fa, que per això es presenta. La seva teoria consisteix: *la proposició geomètrica del color en les coses, trasplantada a la tela*. De manera que en fixar un paisatge, es remarqui l'ambient, més que el mateix paisatge; que en fixar una cara, pugui veure-s'hi l'ànima d'aquell que és retratat, en el precís moment que és retratat. Per aconseguir això, amb quadrats, amb triangles –perquè el jove Barradas és d'esperit angulós–, posa la proporció que ell creu adequada a l'estat espiritual o a la impressió que guarda son cervell de l'objecte fixat. Per això ell es manifesta només per vibracions, i adopta una actitud defensiva, com ho hagueren de fer en altre temps els ardits futuristes italians. I diu: «–Sólo existe algún crítico que pueda interesarme. Por lo demás, tampoco me interesa la *chusma intelectual*.»

En Barradas és un dominador del colorit. Aquesta és la impressió més clara i agradable de la seva exposició que té a les Galeries Laietanes.

J. Salvat-Papasseit

L'acció intervencionista del proletariat*

SINDICALISME

Ens costarà de creure que la societat capitalista pugui educar l'obrer per a una llei social basada en la justícia veritable. El mal ja ve d'arrel, és en la formació de l'estament burgès. L'obrer, en transformant la base inicial del materialisme històric, pot *educar* en canvi la nostra societat capitalista. –No voldríem bastar-nos en el coneixement que la burgesia ha complert la missió que es confià a si mateixa, més tost en la certesa que el proletariat, que deixarà d'ésser-ho, adquirirà la força de capacitació prou fidel al bé públic que no els que ahir triomfaren contra els senyors dels feus. El més sagrat no era escriure els drets de l'home: cal conquerir els deures respecte d'aquests drets. Doctrina socialista és aquesta que diu: hi ha una valor d'abús; totes les llibertats són sotmeses a un límit, el de l'economia. En la lluita econòmica, on l'intel·lectualisme no hi juga cap partida, no és, com deia Marx, la consciència de l'home qui determina el bé de la seva existència; ben al revés, aquesta és ja determinada pel seu viure social.

Ve, doncs, la idea nova, i un nou costum com és en tota idea. Aquesta ha d'imposar-se només per la violència. Deixar-ho al reformisme equivaldrà a afirmar la propietat privada, i «la veritable nova economia, hereva de l'economia capitalista, de sa ciència i riqueses, mes basada en uns principis rigorosament contraris, no pot ésser instaurada pel reformisme democràtic; convindrà la revolta de resultats totals. De guisa que els estats del jo profund són a cada moment nous per complet, incommensurables uns amb altres; així la societat a tipus de producció socialista serà d'una moral i una política noves, car el que s'haurà renovat serà el principi social mateix. Hi ha en la història com en psicologia començaments absoluts. Un bon exemple ens és ofert pel naixement i el desenrotllament del cristianisme, que degué son extraordinari èxit a la completa divisió que encertà d'establir entre la seva acció i la del món romà».¹

En el més fons del fons l'obra dels obreristes és cristiana. El precepte de Crist és la igualtat social, el comunisme. Pere fereix de mort a dos dels seus germans d'apostolat, Ananies i Safira, perquè s'han reservat una part de riquesa.² Aquell qui no treballi, que no mengi tampoc.³ Repartia els queviures segons necessitat de cadascú que el seguia, i així i tot els vestits. La caritat catòlica ja no hi té res a veure. Que no hi hagi entre els iguals sobre-treball mai més, és a dir, plus-vàlua, és

* Vegi's *L'Instant*, núm. 2 (30[sic]-8-19).

1. G. Guy-Grand. *La Philosophie Syndicaliste*, 1911.

2. Fets del apòstols, V.

3. Sant Pau: Ep. III als Tessalonicencs.

a dir, capital, no interessa els Concilis. El Papa Lleó XIII⁴ establia que el fruit és just que pertanyi a aquells qui el treballaren; però després afegia que els rics sols administren la riquesa dels pobres. Era un senzill oblit: Judes Iscariot així era aficionat a administrar béns d'altri, dels pobres majorment. (L'oblit no era complet: l'Església administrava als *administradors*.) Gabriel Hanotaux assenyala també com els infeliços potentats són així torturats per mor del llur excés de material riquesa.⁵ Però la caritat aquí és on falla més. Demés que no és almoïna el que manca entre els homes, ésser ric ja vol dir no ésser caritatiu. –Aquest s'ha reservat una moneda doble, aquest no és dret i bo com els altres ho són. Si a això es pot afegir que hom no treballi, que l'usdefruit d'excés no li hagi vingut de la suor del front, tal acaparament o heretatge de riquesa només és *jurídicament* noble, però no moralment.

En tota rebel·lió hi ha l'home humiliat per la caritat pública. Tampoc aquest no admet que li administren res, car pensa, com Proudhon, que l'eina de l'ofici li ha de dur llibertat.

Mancava solament que els productors s'unissin. Això portat a terme, ara l'ase de càrrega ha deixat d'ésser ase i entrarà a la Sorbona perquè li donin compte del tractament rebut. –G. Guy-Grand diu així «Quasi durant tot el curs de la Història, i majorment en la nostra civilització guerrera, cristiano-burocràtica, el treball manual ha estat tingut només com a cosa d'esclaus. Tota la jerarquia social i tot l'ordre del món pesen al seu damunt; ha estat sempre al dessota, envilit i aixafat, trist Atlas famolenc portant un món d'orgull i de nua cruesa. La filosofia i la política clàssiques han cregut per molt temps que res no hi havia de veritablement noble, de veritablement creador, que la pràctica de les arts i les lletres, de veritable cultura que la cultura literària general i dogmàtica, de veritable govern que aquell dels intel·lectuals de professió, idealistes qui no taquen amb les tasques innobles la llur blanca puresa d'esperit».⁶ El pecat ha portat la penitència: d'aquí el sindicalisme.

La conquesta del pa, la més aspra conquesta, produirà més víctimes, qui sap. Però a la fi hom veurà com el regne dels pobres –els benaventurats i els primers a sofrir– serà acomplert un dia. Només els qui produeixin tindran dret a la gràcia de bona germanor i es recordarà el conte tolstoïà.⁷ L'home professional de la política, cul-de-sac d'un règim maleït dels més castos, perquè no hauran manat, no trobarà rebost.

Aquí l'intel·lectual, de professió igualment, recercherà de nou: –Qui és, doncs, el productor? –Confiem-ho a la paraula, senzilla, dels obrers: «Són

4. Lleó XIII, Papa. *De Rerum Novarum*, 1891.

5. Gabriel Hanotaux. *La Démocratie et le travail*. París. 1910.

6. G. Guy-Grand. Ob. cit.

7. Lleó Tolstoi. *Joan l'imbècil*.

productors:⁸ aquells qui cultiven les ciències, arrencant a la naturalesa els seus secrets per a eixamplar la nostra esfera intel·ligent i augmentar la nostra potència productora; aquells qui cultiven l'art, sublimant els nostres sentiments per a fer-nos capaços d'admirar tot el que és bell, d'estimar tot el bé; els qui cultiven la indústria i l'agricultura, atenent totes les nostres necessitats corporals. El savi en el seu gabinet qui, estudiant intricadíssims problemes, troba una solució que és traduïda en un invent magnífic; el geògraf qui, desafiant les inclemències totes, s'arrisca al mig d'Àfrica o desafia el Pol per a determinar fixament l'inventari del nostre planeta; l'observador pacient que amb potent geni i admirable constància sap sorprendre els misteris de la vida del que és infinitament petit, descobrint importantíssimes lleis per a la ciència i la indústria; el Poeta, així i tot, la inspiració del qual facilita mitjans per a fer vibrar en les més amagades fibres la sensibilitat nostra; l'obrer industrial, qui en constant lluita amb la matèria elabora la infinita varietat de productes; l'obrer també del camp, qui desafiant les crueses de les temperatures atén la nostra bona subsistència; i en fi, quants valen i fan quelcom són *productors*, i únicament per aquest concepte són membres socials».

Després, el construir-se en entitat social, tasca no de titans però de gents honrades qui, havent odiat, per a estimar-se més es governaran sense tenir govern. (Joubert deia del poble que és capaç de virtut si no ho és de saviesa.)

Torna a parlar l'obrer, paraula de virtut: «La primera col·lectivitat social és la unió local dels productors d'ofici, d'exacta professió. El pacte fonamental es verifica entre el productor i l'agrupació respectiva o similar de productors. —Les agrupacions productores de la localitat celebren un pacte pel qual formen una entitat que faciliti el crèdit, el canvi i la instrucció, la higiene i la policia local; i celebra pactes amb altres localitats per al crèdit i el canvi en esfera més ampla, a la vegada que les comunicacions, els transports públics generals i de tracte; altres entitats formades en virtut de condicions geogràfiques especials, com qualitat i configuració del sol, clima, etc., poden constituir-se mitjançant especials pactes basats en els principis econòmics i de facilitat de producció, i de canvi i transport. —La terra, les mines, les fàbriques, els trens, els navilis i, en general, tots els mitjans de producció, declarats de propietat social, han de passar a títol usufructuari a les col·lectivitats treballadores. L'objectiu final de la Revolució, doncs, enclou aquests tres extrems:

8. *Manifiesto a la nación española*. Federació Barcelonessa, composta de les seccions: Fonedors de bronze. —Flequers. —Oficis varis. —Fusters. —Paletes. —Sabaters. —Impressors. —Carreters. —Fonedors de ferro. —Tintorers. —Barretaires. —Semolers. —Camàlics. —Cotxes. —Cobridors de cilindres. —Treballadors del moll. —Sastres. —Mossos del Comerç. —Teixidors mecànics. —Escombrers. —Manyans. —Barcelona, 23 de febrer de 1886. (Segueixen més de 300 adhesions d'altres corporacions obreres.)

»Dissolució de l'Estat.

»Expropiació dels detentors del patrimoni universal.

»Organització de la societat sobre la base del treball de tots quants siguin aptes per a la producció; distribució racional del producte; assistència dels que encara no siguin aptes, així com d'aquells que hagin deixat d'ésser-ho; educació física i científic-integral per als futurs obrers». ⁹ Així és com és entesa i serà practicada la revolta social.

Aprofitem Leone per darrera vegada: «El sindicalisme, mètode essencialment pràctic, no podrà viure sinó obrant, actuant. L'acció és el seu prestigi, com és la seva essència. No espera de la Història però vol fer la Història» i «no té encara un dogma però sí que té un principi: creu violada la justícia en tot contracte on no siguin iguals els drets i els deures, i vol que s'estableixi aquesta reciprocitat en totes les relacions entre els humans». ¹⁰

J. Salvat-Papasseit

9. *Ibídem*.

10. F. Pi i Margall. *De la capacidad política de las clases jornaleras*. Citat per Anselm Lorenzo, en el seu llibre *Evolución proletaria*.

L'acció intervencionista del proletariat*

SINDICALISME I NEOMALTUSIANISME

La lògica, havem dit, la conseqüència, és com a fonament de tota l'obra d'acció dels revolucionaris. Per a triomfar hom pensa en la cura de moro en tots els estaments, i en la lluita econòmica la crueltat s'augmenta per la mateixa llei de més cruel motiu. Les doctrines de Malthus són la mateixa lògica; així el sindicalisme no es podria passar de propagar aquestes per a veure assolida l'aspiració que porta. Al mig de la vaga, a la vaga mateixa, caldrà que l'acompanyi el mètode més pràctic per a la solució a favor dels obrers. Cap sistema econòmic, cap partit socialista, no podrà prescindir-ne. Quan Lenin s'exclamava en un congrés agrari que moltes idees no es troben a l'abast de les grans majories, que la societat no es troba preparada per a la gran reforma, res no feia altrament que doldre's de l'*excés de població*. Aquest és el problema, veritable problema a primer terme, que convé de resoldre.

Marx, en *El Capital*, ja ho esmentava així: «La presència constant d'un sobrant relatiu de població manté el costum d'oferta i de demanda, resultant-ne els salaris dintre els límits fixats pel capital mateix. La més sorda pressió és en les relacions d'economia i així és com es remata, sobre els treballadors, el despotisme».¹

La misèria fa el mal, mes aquesta és possible perquè en el gran banquet que hom diu la vida, no hi cap tothom qui vol. Tots els economistes dins la sociologia contradictors de Malthus han hagut de cedir. Contra el llibre de Nitti hi ha la realitat, la de més a la vora i més recent.² Demés, «la burgesia té per necessitat l'exèrcit proletari reservista: treballadors parats i sense feina, ultra els esquiroles, per a poder reduir els obrers que fan valdre llurs reclamacions per mitjà de la vaga».³

La qüestió social serà d'enverinada i de terrible segons sigui d'enorme la depauperació. Aquesta es produeix –la teoria és vella encara que perpètua– perquè sobra gent en relació geomètrica del que és la producció, la qual ve a establir-se aritmèticament. Els sindicats es troben davant de l'entrebanc d'un regisme que

* Vegi's *L'Instant*, núm. 2 (30[sic]-8-19). *La Revista*, número 98 (16-10-19).

1. Carles Marx: *El Capital* (cap. XXVI). –Edició espanyola.

2. F. S. Nitti: *La popolazione e il sistema sociale* (1894). –Ens convé senyalar quelcom molt eloqüent: tot el llibre de Nitti és fet per refutar que la població creix en desproporció amb els aliments. 25 anys més tard, Nitti, primer ministre al poble italià, s'obliga a desmentir-se. Heus aquí un telegrama: «LA SITUACIÓ ECONÒMICA. Roma, 25. –Nitti ha dirigit una circular a tots els prefectes del regne ordenant que es faci a totes les províncies una activa propaganda amb l'objecte d'augmentar la producció, limitar el consum i inculcar als nacionals idees d'economia i de treball. La dita circular exposa amb gran riquesa de detalls i amb tota franquesa les difícils condicions en les quals es troba Itàlia i les dificultats amb què topen per a proveir el país. Afegeix que la política financera ha d'ésser austera, es necessita limitar totes les despeses innecessàries. Recomanava que s'activi la tasca dels camps, amb l'objecte que els sacrificis d'ara facin d'Itàlia un gran país.» (*La Veu de Catalunya*, diari, 25-8-1919.)

3. Alfred Naquet: *Maltusianisme, neomaltusianisme i socialisme*. –Edició espanyola (1911).

aguanta damunt la paciència del número més gros. Famílies miserables i alhora nombroses, això voldrà dir sempre l'obstacle a la victòria.

S'havia pogut creure que la fam acostava a la rebel·lió. Wilson justificava el proveïment dels pobles derrotats per la guerra pensant en el mateix. Deia: «Si volem pau, fem que no hi hagi fam». Però precisament el conformisme neix 'al [*sic*] l'escassetat. Feu pobres! Procreeu, procreeu sempre, diu irònicament el Dr. Lluís Delattre.⁴ I a França un potentat llega una millonada per a ésser repartida als qui tinguin més fills:⁵ per a què es repeteixin els mots d'en Clemenceau, dits per una altra boca més honesta.⁶ Per això Sebastià Faure apunta: «Heus aquí la misèria; és la pitjor pendent on fàcilment rellisquen tots els desheretats de la fortuna. Això no és, però, sense que abans no hagin rodat tots els graons de la malaventura fins a baix de tot.

»Hom no arriba de cop a miserable, sinó que és tros a tros, esgarip a esgarip, poc a poc que es perd força i salut fins caure al desenllaç definitiu. Durant tot el camí hom deixa grossa part de la seva vergonya, i altra part d'energia. Diem que aquells qui diuen que caldrà descontents en grau extraordinari –molts i més miseriosos perquè la rebel·lia es multipliqui– no tenen a l'albir de la qüestió només que un cantó sol. Aquesta multitud de miseriosos seran les condicions del treball excessiu fetes intolerables, els sous abaratits, els braços oferint-se per a la policia i la guàrdia civil, i la prostitució».⁷ Malthus mateix afirma que no es donaran sous equivalents mentre sobrin braços.⁸

El neomaltusianisme ve demés en el punt que sembla que flaquegin els més purs socialistes. Ja no és la doctrina sinó l'aplicació de la doctrina. Ara veurem què val dintre la lluita obrera la teoria més aspra i pessimista respecte de l'Estat.

Revolta social i desesperació són una sola cosa. Hom marxa al tot o res sense tenir en compte que no hi ha comunisme ni règim de justícia mentre les subsistències no estiguin a l'abast de la massa flotant. El *creixeu i augmenteu-vos*, fins aquell punt precís en què la consciència no ha perillat encara. Per a donar més fills a la caserna, als presidis d'indústria i a l'alcoholisme a voltes, convé reflexionar: que assegurin primer que l'etern conillatge –perdoneu el mot dur– no portarà a nous crims d'explotació i de casta, heus aquí el que es proposa el neomaltusianisme. Però desconfiant que ningú ho assegurï, serà de més profit una *procreació limitada i conscient*.

4. Dr. Lluís Delattre: *Els fruits del matrimoni*. (*Vida socialista*, revista. Madrid, 13-11-1910.)

5. *El Sol*, diari. Informació: *Un llegat de 57 milions per a les famílies nombroses*. (Madrid, 1-9-1919.)

6. «Tenien nou fills, els imbècils.» –Georges Clemenceau: *La baralla social* (pàg. 44).

7. Sebastià Faure: *El Problema de la Població*. (Conferència al «Salon des Sociétés Savantes».)

8. Malthus: *El principi de la Població* (1798).

Ara som entrats ja en un dels forts aspectes de la nova moral sindicalista. J. Rutgers escriu: «Manca la selecció. Els pares que escullin amb un fi preestablert el nombre dels seus fills i donin especial cura a l'educació llur faran la selecció que exigirà dels homes el viure agermanats». ⁹ «Avui per cada obrer guanyat amb molts d'esforços a l'obra socialista, en neixen altres deu als quals serà impossible d'incloure-los idees de generositat, de desig de millora social i espiritual». ¹⁰

El neomaltusianisme arribarà a ensenyar les pràctiques anticonceptives més nobles, concloent-les així: els neomaltusians *no són els sistemàtics de la despoblació*, sinó *uns bons pobladors*, àdhuc repobladors, metòdics i científics, que tenen sempre en compte el sofriment humà. Inviten els obrers a despoblar la terra, *sols avui per avui*, perquè s'ha poblat massa per manca de consciència i de saber. ¹¹ Es va contra l'avortament, l'amor no fisiològic, contra la borderia...

La dignitat de mare ha d'ésser responsable, i que el títol no hi sigui quan no se'n vulgui ser. Montesquieu ve en ajut: «¿De què serveix a l'Estat una reproducció de nens que només vénen per a morir llanguint? Es pot dir que tots moren així que són al món. Dèbils i malaltissos, sense prosperar mai, fallen diàriament de mil maneres, i sovint en gran nombre, segats per epidèmies que duen la misèria i l'alimentació escassa. Aquells qui aconsegueixen escapar-se'n arriben a adolescents sense energies i llanguixen també fins a morir». ¹²

L'Estat no creu els savis i porta a les presons per *immoralitat* els defensors de Malthus, mentre un eixam de pobres moralistes parla als pobles de pàtries i de guerres futures i d'invasions possibles. I al proletariat interessa que això no es produeixi, per manca d'esclaus i de carn de canó. –D'aquí el sindicalisme propagant tots els modes anticonceptius mentre la societat no sigui trasbalsada i del capitalisme depengui el goig de viure amb plena dignitat.

Ni el boicot, ni el libel, ni el sabotatge, ni la vaga mateixa tenen tanta importància com a mitjà de guerra del sindicat estant.

J. Salvat-Papasseit

9. J. Rutgers: *Les guerres i la densitat de Població*. Tesi mantinguda al Cercle Internacional de la Haia el 8 d'agost de 1907.

10. Dr. G. Hardy: *El neomaltusianisme prepara el socialisme*. Controvèrsia amb A. Naquet. –Edició espanyola (1911).

11. Dr. G. Hardy: *Contr.* citada, pàg. 26.

12. Montesquieu: *Lletres persanes*.